

Jiří Vacek

Polná v historických monografiích Zikmunda Wintra

Před devadesáti lety, 12. června 1912, zemřel v bavorských lázních Reichenhall historický spisovatel Zikmund Winter, jemuž se za jeho profesorského působení na rakovnické reálce stal osudem tamní městský archiv, který podporoval a rozvíjel Wintrův zájem o poznávání toho, jak lidé v minulosti bydleli, jak se odívali, vzdělávali, jak cestovali, čím se živili, jak se bavili, hádali, soudili. Nejceněnější fond rakovnického archivu pochází ze 16. a 17. století a to je také doba, v níž se zabydlel Winter historik a historický beletrista. Osudy drobných lidí se obíral nejen ve svých prózách, ale zkratkovitě je zaznamenával i v obsáhlých monografiích. Tyto vynikají věcnou poučeností, popisnou faktografičností a smyslem pro všednost dějin a působí silně archaickým stylem. Ve většině těchto monografií jsou roztroušeny i zmínky vížící se k Polné.

Dvoudílná monografie *Kulturní obraz českých měst* (1890, 1892) si všímá nejrozmanitějších stránek městského života v Čechách mezi lety 1420-1620. V kapitole nazvané *O městském písaři a kanceláři* se dočteme: „Byl-li pak bakalář nebo mistr vzdělán na povolání knězovo, učitelovo: však, stav se písařem, v právech zahanbiti se nedal. Mnohý, ujav písařství, po celých Čechách sháněl a sbíral ortele právní a snašel si je ve sbírku, aby uměl pak moudře a zkušeně raditi pánům konšelům, a ovšem někdy také sobě. Sbírek takových zachovalo se koliks dosavad. V jedné, již chovají v Polné, je také důkaz, kterak písař ostříhati¹⁾ musil svoje právní sbírky. Pod snůškou právních pravidel a ortelů, alfabeticky sepsaných, stojí totiž podepsáno: Finitum per me Vencesl. Hanzličikem Teutobrodenum, notarium reipublicae Polnensis 1584.²⁾ Tuto zásluhu mínil mu někdo upírati a proto seškrtal zápis. Ale Hanzličík písař, shledav outok, podepsal zase: Kdo mi toto překanceloval, neschvaluji mu, leč mi je chtěl ukrásti.“ (Díl 1, s. 727). „Písaři od starodávna hrozila pokuta hrdla ztracení, kdyby dopustil se nějaké pronevěry v knize nebo v listech. Už staré právo dí: Bude-li písař popaden s oholeným pergamenem, má s těmi listy spálen býti, a ty listy mají prořezány býti a na jeho hrdlo pověšeny. S tím na druhou stranu také souvisí, že měl trestán býti z míry přísně, kdo knihy nařekl³⁾ a nedokázal, že v nich faleš. Tu smělo sobě městské právo vésti nejinak, nežli činilo právo země tomu, kdo nařekl desky. O Janovi, pastorku Beneše apatykáře, praví polenská kniha bez udání času, že knihy městské nařekl a proto v pokutu hrdla ztracení upadl.“ (Díl 1, s. 752). V kapitole *Rychtář a jeho pomocníci* je řeč mj. o rychtářských pacholcích, jejichž úkolem bylo spoutávat provinilce a vodit je do městské šatlavy. K nim Winter podotýká: „Divíme se tuze, čtouce

v právní knize města Polné ku konci století XVI., že rychtářovi pacholci a jich děti k řemeslu se připouštěti mají, jen když se ctně chovají, to poctivostí řemesla že neuškodí. Tak lidských zápisů v oněch dobách nebude asi mnoho!" (Díl 2, s. 18).

Na závěr kapitoly *O požárech a policii požárné* se dovídáme o pomoci poskytované postiženým ze strany vrchnosti i samotného pannonníka: „R. 1551 prosil sám král i za Polenské, aby vrchnost jejich učinila jim nějakou pomoc a polevu.“⁴⁾ (Díl 2, s. 250). Šlo tehdy o zhoubný požár, který vypukl na dolním předměstí a jemuž podlehl celé město.

Značnou pozornost věnuje Winter finančním poměrům měst a různým zdrojům jejich příjmů, včetně celních poplatků. Mezi jiným uvádí, co se událo v Polné roku 1488. „Jindřich, rezník novoměstský, přihnav k bráně 420 volů prosil celného o milost, aby clo vzal jen ze 400 a ostatek mu prominul. Odpověď celného se neví; ale skutek ukázal, že rezníkovi 20 volů vrchnost městská – pan Boček z Kunštátu – sebral.“ (Díl 2, s. 481).

V závěrečném oddílu monografie pojednává Winter o městském soudnictví a vypráví, jak byly vedeny spory a trestány zločiny. Uvádí, že v poddanských městech nemohli konšelé bez vrchnosten-ské vůle na nikom vykonat trest smrti. „V Polné na příklad byl odsouzen Jiřík Škodovský, soused městský, ku ztrátě hrdla, protože sáhl na život svého švakra. Akta pak dostal do ruky pán náš, nejmilostivější Adam z Hradce, tak praví kniha polenská, a potvrdil, aby mu milostivě váženo bylo pro ožralství a mladost, však s dodatkem, aby rukojmě postavil, že proti každému čest a kázeň zachová,“ (Díl 2, s. 768). Konšelé se často uchýlovali k tzv. smlouvám o hlavu, čili o zabití, a aby bylo zákonu božimu učiněno zadost, týkala se část smlouvy pokání v kostele. „V Polné odpustili r. 1587 krejčímu Foltanovi, jenž zabil jakéhos Absolona, všecku peněžitou pokutu i outraty soudné, ale pokání mu nedarovali. Poenotentia čili pokání, jež mu z práva i smlouvou uloženo, stojí na konec za zmínku. Aby do půl léta každého dne sobotního v hodinu 24. do obecního trestání se dostavil a v něm přes noc seděti povinen byl; na ráno pak dne nedělního, jakby se na veliké kázání zvonilo, maje jedno pouto na noze v černém oděvu nebo plášti pod kazatelnicí vystál, a potom vrátě se zase do trestání, může poslu pouto s nohy sníti dáti a odejít.“ (Díl 2, s. 796).

Konšelé však mívali potíže i se stavbou a opravami městské šibenice. Protože ten, kdo se šibenice jakkoli dotkl, utrpěl úhonu na cti a neměl býti trpěn ve slušné společnosti, zavazovali konšelé ke stavbě příslušníky všech stavebních řemesel a leckdy i řemesel nemajících se stavitelstvím nic společného, aby nemohl jeden druhému nic vyčítat. „Také snaživali se konšelé skvrnu té práce z přítomných řemeslníků smýti tím, že sami k té práci vytáhli z města, s sebou majíce

bubeníky, pištce a některý soudeček piva. Kdo se podivnému tomu průvodu posmíval, trestán byl bez milosti... Než přes všecku ochotu konšelskou a slavnost i pití řemeslníci městští nerádi a někdy jen s přinucením chodili na nekale to dílo. Polenští r. 1487 novou šibenici stavěti majíce a nevědouce sobě samým rady dáti, psali do Jihlavy, k vrchnímu svému právu, žalobu, že před sebe povolali trojí řemeslo, krejčí, mlynáře a tkadlce, rozkazujíc, aby šibenici udělali, jakož v tom městě od starodávna za právo jest, aby mlynáři srubili, tkadlci kopali a krejčí zdvihali; mlynáři prý to učinili, ostatní že nechtějí." (Díl 2, s. 864).

V letech 1895-1896 vyšla Wintrova dvousvazková monografie *Život církevní v Čechách*. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století, v jejímž druhém svazku se nejednou setkáme s polenskými reáliemi, např. co se týče farního inventáře: „Dohled nad svrškem farním nechával kollátor⁵⁾ kostelníkům, a ti někde učinili těch věcí hospodářem i zvoníka. Kostelníci byli povinni jednou za čas vejíti na faru a ohledati šaty ložní, vinuté⁶⁾ a nádobí; bylo-li co opravit nebo v nově koupiti a poříditi, oni dali opravit a kupovali z peněz zádušních. V Polné sic od starodávna odváděl děkan městu ročně 10 kop ze svého důchodu, a z toho na faráře všecko opravit dávali konšelé. Ale ten způsob není obyčejný." (S. 542).

A jaké byly kněžské příjmy v onom období? „Z poslední desítky XVI. století dovídáme se, že měl nymburský děkan (r. 1592) stance⁷⁾ 53 kop; o desátku⁸⁾ nemáme zapsáno. Děkanovi v Polné dávali roku 1594 stojecího⁹⁾ ještě méně. Měltě jen 32 kop 32 grošů míšeňských. Desátek snopný musil býti náhradou. Bral ho od sousedů polenských, ze vsi Dobroutova, z Janovic, Skrejšova, Záborního a z Hrbova. Kolik nesl desátek nevíme, ale to víme, že z něho musel živiti dva učitele a německého kaplana pro kapli špitálskou." (S. 554). „Roku 1594 určeno v Polné, aby děkan bral od pohřbu půl druhého groše bílého, kaplan groš, ale za kázání nad mrtvolou bylo platiti 30 grošů bílých čj kopu míšeňskou. Sazba tato o něco zvětšena roku 1604 Janem Žejdlicem z Šenfelda, od pohřbu mělo děkanovi nadále placeno býti po 6 groších. Tu zároveň ustanoveno, aby odváděli 6 grošů za křest i ti, kteří neplatí desátku. Z toho jde, kdo platil desátek, byl placen prázden." (S. 566). „Bohat byl mistr Martin Černovický, správce církevní v Polné. Chrudimští mu byli r. 1602 dlužní 500 kop. Po jeho smrti zapisují se roku 1604 Mladoboleslavští vdově jeho Anně Marii v dluhu 1000 kop míšeňských, z nichž slibují platiti úroku 60 kop ročně." (S. 676-677). „V Kutné Hoře r. 1613 uvádí se kromě arciděkana devět kněží přespólních, kteří tu drželi domy. Byl to farář Chiliades v Polné, Noyenarius ve Věžném, Vorel v Chejnově, Kotčovský v Konárovicích, Čechtický ve vsi Vespekově, Jiří Nymburský v Dobrovítově, Kardus ve Žlunici, Dikast Miř-

kovský u sv. Štěpána v Praze a Havel Phaeton u sv. Jiljí tamtéž." (S. 677-678).

Následující příběh připomíná černou kroniku. „Markéta Žďárská, abatyše kláštera Frantálského,¹⁰⁾ vybrala si k pohoršlivému živobyti klášterského úředníka Jiříka Jirku jinak Pelenlaytnera, jenž pak dítě narozené v komoře nějaké zakopal. Proto r. 1587 obviněn od Matiaše Jizbického z Jizbice, úředníka špitálu konec mosta, a Jiříka Bystřického, sekretáře arcibiskupského, zřízenými plnomocníky Martina arcibiskupa, u soudu města Polné. Konšelé našli, aby se úředník přísahou očistil. Ale radové apelační ortel reformovali, vyřekše, aby byl úředník abatyšin dán katu na mučení, poněvadž jsou potahy o umoření děťátka, živě na svět přivedeného; což pak outrpně vyzná, půjde dále na to, co za právo jest. Abatyše byla sesazena, a opat sedlecký, jenž se vkládal v kolaturu Frantálského kláštera, obdržel r. 1588 od císaře důtku, že všech výstupků v klášteře tom největší původ je sám; nám jakožto císaři nikterakž takových neřádů, zvláště osobám duchovním, poněvadž kláštery ne pro rozpustilost než pro vykonání každodenní služby boží nadány jsou, přehlídati náleží. Před tím deset let císař hněvá se, že v klášteře Frantálském dopustila se abatyše s krejčím, a káže krejčího polapiti. Chytili ho v Brodě Německém." (S. 816-817).

Zmínku o Polné najdeme i v kapitole věnované literátským bratrstvům.¹¹⁾ „Tušíme, že co do vysokých hlasů literáti zhusta mívali úzkosti a nouzi, proto také sami konšelé vystavovali pomoc školy literátům povinnou do rozmanitých svých instrukcí školních nebo kostelních. V děkanské instrukci města Polné z roku 1594 čteme, že povinnost žáků je v neděli zpívati summu,¹²⁾ literátů maturu;¹³⁾ ale bylo-li by kdy vzkázáno do školy, aby rektor, kantor a mládenci mezi literáty přišli, hned že to vykonati mají; zase proti tomu literáti žákům na summě nápomocni býti, aby se nezpěchovali.“ (S. 973).

Při shromažďování materiálu ke kulturnímu obrazu českých měst podařilo se Wintrovi nasbírat množství údajů o latinských školách, na jejichž základě vydal r. 1901 monografii *Život a učení na partikulárních¹⁴⁾ školách v Čechách v XV. a XVI. století*. Poučíme se např., že hlídač nejmenších dětí se nazýval kustoš. „Kustošství byla první služba učitelská tomu, kdo nucen byl začínati od nejniže... Kustoš nemusil býti vždy a všude nejmladší člověk učitelský. V Lounech kustoš Procházka z Polné byl usedlejší muž, jehož hlavním zaměstnáním bylo varhanictví a kustošstvím se jen tak přižívoval.“ (S. 155-156).

Při získávání učitelů záleželo na místních poměrech. „...stávalo se, že konšelé s farářem dobrovolně radívali se, nežli o učitele psali; ovšem jen, byl-li s ním zadobře. Někde však byli povinni raditi se, jako na př. v Polné... Kteří mládenci k správě školy by měli býti po-

voláni, to vše úřad polenský s vůlí děkana koná. Tak v instrukci vrchnostenské r. 1594." (S. 185).

Jak to bylo s učitelskými příjmy? „V Polné žáci primáni dle instrukce z r. 1594 platili ročního pretia¹⁵⁾ (na 4 kvartály) kopu míšeňských celou, žáci druhé třídy 40 grošů, pacholata třetí, nejnižší třídy, měla donášeti po 6 groších čtvrtročně." (S. 252). „V Polné, zanechavše učitelům koledy martinské a mikulášské, koňšelé nahradili koledy ostatní r. 1594 8 kopami bakaláři a 6 kopami kantarovi, což vydá dohromady 14 kop, stejně jak udává učitel jaroměřský." (S. 269). „Až na kopu vzrostl plat funerální do r. 1594 v Polné. Ovšem jen při zpíváním konduktu. Od obyčejného pohřbu učitelé brali jen 8 grošů míš. a zpívali-li před domem nebo v kostele murteta,¹⁶⁾ směli nad to žádati 15 grošů míš." (S. 273).

S úsměvem přijímáme dnes historiky pojaté do kapitoly o žákovské kázni, proviněních a trestech, v níž si Winter všímá žákovských nezbedností, hospodářských šarvátek či milostných pletek. „Jestliže také kaplané s žáky popijeli, ten zlý příklad a svod poněkud lze omluviti mládím kněze, od dospělých kumpánů věkem sotva rozdílného. Ale co tropil s žáky r. 1585 kaplan v Polné, to omluvy ani odpuštění nenajde, leč by snad někdo k tomu ukázal, že český bratr Kapito, jenž o tom zprávu dává, z nelásky k podobojím nanesl trochu tlustší barvy. Psaltě: V minulý masopust rota žákovská v Polné mimo jiné divně rejřila. Vůdce jejich a ředitel všeho při tom bláznovství byl kaplan jejich, kterýž v larvě¹⁷⁾ a šatech masopustných dal se na provaze voditi po rynku a ulicích. Farář pak navedl naň čeládku soukenickou, aby ho zkoupali. Takže oni mrští kaplanem do kašny, sem i tam ním smejkají, až ani z ní sám vylézt nemohl a potom se sám za to stydět musil. A žáci při tom v činném účastenství." (S. 505-506).

Monografie *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV a XV. století*, vydaná v roce 1906, se liší od předchozích Wintrových obrazů městského života dobovým rozsahem, neboť při městském řemesle bylo nutno všimnout si i doby starší, v níž svobodné řemeslo vzniklo a rozvíjelo se. O Polné je tu zmínka v souvislosti s řemeslem řeznickým. „Roku 1365 vznikl cech suknářský v Žatci... a téhož roku řezníci v Polné, bylo jich jen deset, tvoří již korporaci, která nabývá od vrchnosti městské, Ješka z Pirkenštejna, práva plného k deseti krámům, které si svým nákladem vystavěli; vrchnost stanoví, kolik loje mají platiti na zámek, kolik farářů a slibuje, že víc krámů nenastaví. Tedy počet řezníků obmezený, uzavřený." (S. 209). A ještě se Polná objeví v kapitole o kovodělných řemeslech, k níž připomeňme, že železo se tavilo pomocí dřevěného uhlí v hutích a upravovalo v hamrech. „Kolem Přibyslavi, Ronova a Polné byli hamrníci a hutníci s dělníky – šmelcíři, kováři, kolšíry (topiči) – měli organizaci, nadání jsouce svobodami r. 1480 listem Viktorina Minstrberského. V Polné

na zámku byl měrný koš, dle něhož uhlíři lesní hamrníkům měli bez šidby prodávati uhlí," (S. 468).

Již posmrtně, v roce 1913, vyšla péčí J. V. Šimáka Wintrova nedokončená monografie *Český průmysl a obchod v XVI. věku*. Za úplnou lze považovat pouze část věnovanou řemeslnickým cechům, kde v kapitole o ceších a jejich vrchnostech se dovídáme, že „ke konšelské policii živnostenské náleželo dbáti o dostatečné zásobování města především potravinami. Tou příčinou byli řemeslníci a jejich cechy držáni od konšelů pod nejtužší kontrolou... Jan Žejdlic z Šenfeldu, pán v Přibyslavi a v Polné... uložil svým konšelům, nebude-li na dvou nebo na třech krámech řeznických v trhu dost masa, aby řezníci zaplatili na zámek bečku soli.“ (S. 84-85). Z druhé části, nazvané *Kniha o práci*, stačil Winter napsat pouze tři kapitoly, pojednávající o uměleckých živnostech, a rovněž zde se dotkl Polné. „Freska a sgraffita našich malířů byla v poslední době asi stejně oblibována jako prve. Jenže tu jsou dějiny umění zase v rozpacích; málo zachováno, málo sebráno k studiu... O zbytku fresek v Polné z r. 1605 zmiňuji se, poněvadž jest povědom malíř jejich, Jiřík Jirchář. Fresky jsou v kostele sv. Kateřiny nad vítězným obloukem, a jest znáti *Z mrtvých vstání Páně*. Pochvalují se Jirchářovy svěží barvy.“ (S. 531-532).

Výše uvedenými citacemi nejsou sice vyčerpány veškeré zmínky o Polné ve Wintrových dílech, předkládaná mozaika však umožňuje nabýt představu o charakteru Wintrových historických prací a vydat se na poučnou výpravu do dávné minulosti našeho města.

Vysvětlivky

- 1) střežit, ochraňovat
- 2) Vymezeno mnou, Věnceslavem Hanzličikem Německobrodským, písařem obce Polenské 1584
- 3) obvinil
- 4) ulehčení
- 5) kdo udílí církevní obročí, patron
- 6) prádlo
- 7) stálý, pevný roční plat
- 8) dávka vyměřená na desetinu výtěžku, zvláště hospodářského
- 9) totéž co stance
- 10) Pohled u Německého Brodu
- 11) mužské pěvecké sbory organizované na způsob cechů, které pěstovaly vícehlasou českou a latinskou chrámovou hudbu
- 12) hrubá, velká mše
- 13) ranní mše
- 14) středověké městské školy podřízené univerzitě
- 15) hodnota, odměna
- 16) menší polyfonické skladby
- 17) v masce

Obchody v Polné před lety

Moje vzpomínky na zásobování Polné jsou ohraničeny obdobím mezi 30. lety minulého století a rokem 1948, kdy došlo k likvidaci soukromého podnikání a vlastnictví po převzetí moci komunisty v celé naší republice. Abych dodržela jakýsi řád návštěvy města, začínám příjezdem naší „Rózy“, neboli „Kafemlejnku“ – jak jsme tenkrát říkali polenské lokálce. Většina z cestujících se z nádraží ubírala do města procházejíce širokou Tyršovou ulicí.

Byla to první ulice města ve směru od Jihlavy a začínala celkem přívětivě – to zvláště pro pány. První rohový dům byla totiž hospoda. Vedly ji rodiny Kořínkova a Karáskova. Skoro v susedství prodávala potravinářské zboží slečna Moučková. Nedaleko, v dřevěné boudičce v rohu zahrádky, byla trafika, kde po panu Vlachovi prodávala paní Dohnalová. Po několika metrech v malém dřevěném krámku, těsně u chodníku, měla potravinářský obchod spojený se sběrnou mléka paní Svobodová, která potom převzala i trafiku po paní Dohnalové.

Dnes jsou na pravém konci ulice rodinné domky, které zde vyrostly na místě starých stodol, a pod nimi u cesty k ulici Vrchlického kaplička, pod níž vede silnice kolem Zvoníkova statku. Ten byl známý svým nepřehlédnutelným holubníkem na vysokém kůlu se spoustou holubů. Za Zvoníkovým dvorem odbočuje ze silnice cesta k Višničkám a dál do Březiny, a hned zkraje nás přivádí do Gregarova zahradnictví s produkcí nejen zeleniny, ale i květin k řezu a hrnkových. Pak už má silnice prudký spád s nepřehlednou, nepřijemnou a nebezpečnou zatáčkou ústící na most, který vlastně překlenuje splav rybníka Pekla; přivádí nás na jeho hráz. I v těchto místech bývaly obchody. Asi v polovině svahu silnice se vystoupilo po několika schodech vlevo na kamenný taras, lemující chodník. Schody z kamene nás přivedly k zelinářství Holinských. Pod ním v malém domku byl obchodník Dvořák, který neměl prodejnu, ale se svým levným textilem obchodoval na poutích a jarmarcích, případně i v domácnostech. Po několika krocích jsme došli k slušně velkému obchodu smíšeným zbožím pana Roseckého a skoro naproti přes silnici měl pekařskou dílnu a prodejnu pan Skála.

Asi by nikdo již nečekal v tomto koutě Polné další obchod, ale uživil se zde i malý kvelb s potravinami a tabákem, který patřil paní Činčerové a po její smrti její příbuzné Nejedlé. A taky zde byl obchod řezníka Vlacha. Tyto obchody byly u silnice vedoucí na Dolní Zápeklí.

Byla zde i hospoda „U Rákosníků“, která zasluhuje více pozornosti nejen proto, že zde byl výčep pro Dolní Zápeklí, ale byl zde i velký sál nejen pro bály, tancovačky a třeba i šibřinky. V čele sálu bývalo totiž prostorné jeviště a

to sloužilo nejen četným místním ochotníkům, ale pro svá představení ho využívaly i kočovné společnosti – skupiny výborných herců a hereček. Přijížděly každý rok a místnímu obyvatelstvu přinášely povznášející zážitky do všedního stereotypu života. Potom se o nich dlouho vyprávělo, protože v jejich repertoáru byly hry prakticky pro všechny skupiny obyvatel. Dětem hrávaly v neděli odpoledne. Pokud se hrálo benefiční představení, ten z herců, jehož se to týkalo, osobně zval v rodinách a nabízel vstupenky; když byl pozván ke stolu, byť třeba jen na vydatnou bramboračku, nikdy neodmítnul. Tenkrát bylo pravdivé úsloví „Má hlad jako herec“. Pozorné a vděčné publikum se s herci loučilo nerado a netrpělivě čekalo na další kočovnou návštěvu. I když ve městě bylo několik skupin ochotníků, známý pěvecký sbor a velmi dobří muzikanti, přece jen příjezdy cizích umělců byly vítané.

Je nutno ovšem připomenout, že po vypuknutí II. světové války se za protektorátu přeměnil sál „U Rákosníků“ na jednu třídu měšťanky, kterou vyhnali Němci ze skoro nové české školy v Německém Šicendorfu. Žáci z českých rodin z Německého Šicendorfu a sousedního Dobronína pak museli nějakou dobu dojíždět do Polné vlakem, stejně jako žáci jihlavské obchodní akademie, která také doplatila na tehdejší protektorátní režim. I pro ni Polná našla umístění, byla v dívčí škole. Bohužel jen na jeden rok, pak se akademie stěhovala znovu, a to do Pelhřimova. Čechům se vzdělání stěžovalo a znesnadňovalo, ale dá se říci, že v tomto případě marně.

Majitel hospody pan Rákosník byl jistý čas kapelníkem dechové hudby, kterou převzal po panu Rainovi. Rákosníková kapela v sále nejen zkoušela, ale hrála zde i na mnoha tancovačkách. Snad stojí za zmínku, že již v 16. století byla v domě „U Rákosníků“ zájezdní „panská krčma“ se stájemi a možností přenocovat. Bylo to příhodné místo, neboť právě tudy procházela důležitá uherská obchodní cesta; u „panské krčmy“ měla svou křižovatku – Kleštěrem na Německý Brod, Čáslav a Kolín do Prahy a odbočkou vlevo na Jihlavu, Znojmo a Vídeň.

Od Rákosníků do města vedla cesta po hrázi Pekla. V létě stinná, voňavá lipová alej se v zimě měnila na nehostinnou studenou a větrnou cestu, plnou ledu a sněhu. Kolem elektrárny jsme došli k dolní gotické bráně. Na rohu Sezimova náměstí měl dílnu a obchod pekař Kepr. Pro rohlíky na školní svačinu se zde zastavovaly některé děti ze Zápekli. Třeba jen u okna, které se dívalo do ulice k elektrárně a pod nímž ve zdivu byl schodek, aby děti dostaly až na parapet. Tam paní Keprová taky žáčky obsloužila.

Sousední drogerie pana Vítka měla dva vchody. První vedl do krámu se zbožím smíšeným a drogistickým, druhým se vstupovalo do krámu, kde se prodávaly lihoviny. Další v řadě byl obchod pana Šperlinka. Prodával běžné potraviny i koloniální zboží zároveň s porcelánovým nádobím, které míval v bednách v dřevité vatě ve skladu. Do tohoto obchodu se chodilo pro mák a

zákazník si ho mohl hned sám semlet. Mlýnek byl posazen na zdobeném liti- novém podstavci. Byly to dva ocelové válečky, které se pomocí ozubeného soukolí, ručně uváděny do pohybu, otáčely proti sobě. Tak vlastně mák roz- mačkaly nad kovovou zásuvkou, do které potom padal. Daly se seřídít dle přání zákazníka. Na mletí máku jsme se jako děti rády dívaly. Tento obchod znaly moc dobře všechny polenské děti, protože začátkem prosince se na ně díval z výlohy Mikuláš ve velikosti dospělého člověka a nabízel vánoční po- chutiny a cukrovinky.

Ještě, než chodec vstoupil do Poděbradovy ulice, minul malou prodejnu obuvi, která patřila k Taurově továrně, kde se boty vyráběly. Po jejím zrušení převzal prodejnu pan Skočdopole, který si zde na krátký čas zřídil papírnictví.

Naproti přes silnici bylo zelinářství slečny Zimové. Z toho krámku mi v paměti utkvěla vůně báječného sudového kyselého zelí, které se nabíralo do přinesených nádob masivní dřevěnou vidličkou. Také zde byly výborné okurky „láčenky“, kyselé rybí výrobky a na pultě přikryté skleněným „štur- cem“ (zvonem) voňavé syrečky.

Další malý zelinářský obchůdek byl na rohu Třebízského ulice a Sezimova náměstí. Vedli jej Pelankovi a Mikší – to byli Bulhaři. Zdrželi se krátký čas a během války se z Polné odstěhovali. Obchod byl zrušen a starý dům zakoupil na demolici dentista Šlechta. V nově postaveném domě si pak zřídil zubní ordinaci.

Než se vydáme na druhou stranu Sezimova náměstí, nahlédneme ještě pod dolní bránu. Zde byl další zelinář Bockschneider a výrobce i prodejce kartáčů Varhánek, jehož domácnost i obchod vedly jeho sestry. Celá Varhánkova ro- dina byla v Polné velice známá členstvím i obětavou prací v polenském So- kole. Pod dolní bránou prodával pan Švihálek náhradní díly k šicím strojům a jízdním kolům, a zároveň i opravoval.

Kdo se vydal Poděbradovou ulicí, prošel kolem filiálky Lidového konzumu. Prodával stejně jako jiné konzумы ve městě svým členům potraviny s tím, že na konci roku dostával družstevník bonus, podle celoroční útraty evidované v nákupní knížce.

Další obchody byly nad dívčí školou. K překvapení návštěvníků Polné zde byly vedle sebe dva stejné obchody. Majitelé, oba pekaři (byli to pan Maras a pan Neubauer), prodávali kromě svých výrobků velice podobný, ba dá se říci stejný, sortiment levňoučkových mlsků, které děti rády kupovaly. Pan Maras pekárnu i obchod zrušil a stal se regenschorim a varhaníkem v děkanském chrámu. Pak se věnoval výhradně hudbě a kostelnímu pěveckému sboru.

My se ale vrátíme a projdeme si Sezimovo náměstí na protější straně, tam, kde se říká „Na Kopečku“. Hned u silnice u dolní brány byla sběrna oprav obuvi a punčoch – tenkrát se punčochy opravovaly, zvláště puštěná oka. Od silnice se po několika schodech vstoupilo na chodník. Vedl, a dodnes vede,

kolem kostela sv. Anny, kolem domu bývalého pekaře Kuhna, jehož syn byl známý varhanní virtuos, který se výborně uplatnil ve světě hudby hlavně díky svým mimořádným schopnostem improvizacním. Pak jsme minuli Husovu knihovnu, kterou velice moderním způsobem vedl drogistka pan Vítek. „Na Kopečku“ vyráběl a prodával svíčky pan Fukátko. Skoro pod kostelem, vedle budovy děkanství, stál dům, v němž se obchodovalo s obilím a prodávaly se výrobky klempířů. To byl obchod pana Basche, židovského občana, který se svou manželkou a třemi dětmi – našimi kamarády – zahynul v plynové komoře koncentračního tábora.

Prošli jsme se po Sezimově náměstí a nyní povede ulice Třebízského na hlavní – Husovo náměstí. Hned vedle rohového domu s již zmíněným hokynářstvím bulharské rodiny, měl řeznictví a uzenářství Alfons Vítek. Jemu se říkalo „Ála“ Vítek (v Polné byl ještě jeden řezník jménem Vítek) a obchod byl všeobecně znám jako „Na Schůdkách“. Ty tam jsou ostatně dodnes v nezměněné podobě. S ním sousedil obchod pana Biče. Vykupoval a ve vápně konzervoval vejce, obchodoval i s lihovinami a pro děti měl v krámě také čokoládu – i bílou a růžovou – a další cukrovinky. Kupovali jsme u něj „křapky“, tj. vejce s naklepnutou skořápkou velmi levně. Snad mě paměť neklame, ale bylo jich snad pět za korunu. Dům vedle Bičových patřil sodovkáři Markovi, který svoje sifony a limonády vyráběl v objektu ve dvoře a prodával v prodejně v ulici.

Časem se z Rakouska do Polné přistěhovala rodina Birkeových, která si prodejnu pronajala a zřídila si tu obchod zbožím smíšeným. Vydržela tu do konce války, pak se z Polné odstěhovala. Manželé Birkeovi byli poznamenáni častými styky s německými úřady a místní občané je považovali za kolaboranty, což jim dávali důrazně znát. Říkalo se ale také, že zachránili mnoho polenských lidí před gestapem, protože měli díky svým stykům časté a nové informace. Po válce dokonce probíhal s Birkeovou lidový soud v Kutné Hoře, ale několik občanů dosvědčilo, že jim od potíží s německými úřady skutečně pomohla a zabránila tak event. zatčení. Po propuštění odešla s manželem do Vídně. Jenomže, kdo dnes ví, jak to všechno vlastně bylo?

Nad Markovými měl dům pekař Půža, který kromě jiného, pekl nejlepší bílý chléb, jaký jsem ve svém životě jedla, a který prodávala vždy příjemná paní Půžová. Nad tímto obchodem měl sklenářství pan Vencelides. Později zde byla trafika pana Neuwirtha, občana, který dokázal svoje životní poznatky a zkušenosti sdělovat čtenářům nebo posluchačům v řeči vázané. Rýmy mu přicházely samy, i když byly naivní a úsměvné.

Malý sousední domek, jediný v ulici, zůstal bez obchodu. Zato hned vedle byl dům Třeských, kde měl majitel zavedené řeznictví a uzenářství. Byla zde taky hospoda. I když se zde za ty roky vystřídal mnoho majitelů a provozovatelů,

vatelů, její jméno „Parlament“ zůstalo dodnes zachováno. Kdo ví, kdo ji tak pojmenoval! A proč?

Další dům směrem k náměstí byl Musilův železářský obchod. V paměti mi zůstaly dveře, kterými se ze soukromých prostor vstupovalo do krámu. Byly na nich světlé závěsy s naaplikovanými tmavými vlašťovkami nepravidelně rozmístěnými, které celkem nevlídné prostředí mezi železem příjemně ovlášťovaly. A já jsem celé dětství toužila po tom, abychom takové závěsy měli i doma. Marně. Později převzal železářský obchod pan Eliáš, který se sem přistěhoval. Po jeho odchodu z Polné zde byla zřízena prodejna obuvi.

Ovšem pro děti byl v Třebízského ulici tenkrát nejzajímavější dům s Hazukovou cukrárnou. Pan Hazuka, vážný štíhlý muž, vyráběl se svými tovaryši a učni zákusky, které neměly široko daleko konkurenci. Sněhové indiánky polité čokoládou, na které často vzpomínal i spisovatel Bohumil Hrabal, šlehačkové vanilky, máslové dorty, ořechové bábovičky a další bohatý sortiment z cukru. A kvalita odpovídala nabídce, ořechové bylo plněno ořechy, máslové bylo z másla, zkrátka nic nebylo ošizeno, stejně jako báječná zmrzlina, kterou s ostatním zbožím prodávala stále usměvavá paní Hazuková, na rozdíl od svého subtilního manžela, žena junonské postavy.

Mezi cukrárnou a Hladíkovou filiálkou bylo malé nožífství pana Neubauera, nenápadného člověka. Pamatuji se na něj z kostelní hudby. Na kůru hrával na příčnou flétnu.

Hladíkova filiálka zásobovala všechny občany převážně potravinami; a také se zde stavovali, zvláště v zimě, dělníci pracující venku – kočí, kteří přijeli s povozy z okolí, a taky místní metař Vincek Zelingner s manželkou „Helenkou“. Dávali si panáka nejlevnější kořalky pro zahřátí, jen Zelingrovi si dávali „klofku“. O Vinckovi se šeptalo, že on zabil Anežku Hružovou, ale důkazy nebyly.

A pak už zbývaly do konce ulice jen dva domy. V prvním měl opravnu a prodejnu hodinář Jäger a byl zde i sklenář Havlíček. Později jeho provozovnu převzal pan Barcal, který ale za čas přesídlil do domu na severní straně Husova náměstí. Poslední dům v Třebízského ulici byl pana Halíka. Byla zde ponurá prodejna galanterního zboží, prádla a látek.

Rohový dům, už vlastně na náměstí, patřil Hladíkům. To byl velký obchod smíšeným a koloniálním zbožím a železářství. Dům i jeho okolí vonělo stále praženou kávou. Pražírna byla ve dvoře a těkavý produkt se odtud rozléval do širokého okolí. Kolem tohoto roháku vedla silnice směrem k Poděbradově ulici, kde bydlel pan Němec, který v zastoupení výrobních závodů nabízel textil maloobchodníkům jako obchodní cestující – dnes by se řeklo cizím slovem „dealer“.

Přes silnici na protějším rohu byl hostinec „U Culků“. Ve staré, tenkrát udržované historické budově, zmiňované už v 15. století za krále Jiřího

z Poděbrad a jeho syna Viktorina z Kunštátu, který Polnou držel a tento dům dal vystavět, byl hostinec snad od založení. V domě zůstaly zachovány klenuté stropy a po staletí byly udržovány lunety s výzdobou erbů pánů v jejichž majetku Polná bývala i s vysvětlivkami psanými na stěnách. V přízemí domu „U Rytířů“, jak se hostinec také nazýval, si zařídil drogerii pan Jirů, poté, co se oženil s dcerou hostinského Culky. V domě bývaly celé roky pronajímány pokoje letním hostům, bývala zde výborná, vyhlášená restaurace a dost velký sál, ve kterém se mohly pořádat i nedělní odpolední dýchánky spojené s tancem. Nyní již dům svému poslání neslouží.

Ve vedlejším „Bakalářském domě“ našel prodejnu řezník Lang. Vchod do krámu byl z průjezdu domu. Na sousední budově je dodnes umístěna pamětní deska, připomínající pobyt české spisovatelky Boženy Němcové v Polné. Před válkou a znárodněním patřil dům rodině Wollmannově. Byla zde prodejna bot, které se ve Wollmannově dílně vyráběly, často i na zakázku dle přání zákazníka. Vedlejší dům měl dvě prodejny. Obchod pana Hlaváče, kterému se říkalo „správce“ (a paní Hlaváčové paní „správcová“), byl specializován na prodej zemědělských strojů. Druhý obchod – velké papírnictví pana Melouna – zásoboval skoro všechna polenská školní dítka.

Podél tohoto domu vedla tzv. „Pivovarská“ ulička. Na jejím druhém nároží bývala hospoda „U Koně“, která měla tu koňskou hlavu vymalovanou na firmním štítě. Ve třicátých letech koupila tento dům rodina Hladíkova, v přízemí vybudovala na tehdejší dobu pěkný moderní obchod se zbožím smíšeným, koloniálním a železářským a s benzinovým čerpadlem před domem. Starý Hladíkův dům zakoupilo město a na jeho místě postavilo v roce 1933 dvoupatrovou budovu pro Městskou spořitelnu i s byty pro její zaměstnance a další polenské občany. Své sídlo zde měla také četnická stanice a nějaký čas i Berní úřad.

Na Husově náměstí, v domě čp. 44, kde ještě před krátkým časem bylo zdravotní středisko, byl obchod se smíšeným zbožím pana Kracíka, který dům také vlastnil. Polenští ho znali jako Fricka. Byl to obětavý člověk, který neúnavně pracoval v kulturním dění ve městě, nadšený ochotník a sokol. Po německé okupaci byl pro svoji veřejnou činnost v roce 1942 zatčen. Hlavní provinění však bylo, že ukrýval ilegálně žijící osobu. Byl internován v Drážďanech a 9. září 1943 popraven v Praze Na Pankráci.

Sousední hospoda „U Hanusů“ byla vyhledávaná; obsluhovaly zde dvě hezké Hanusovy dcery. Ve stejném domě byl i obchod obuvi, který měla slečna Vomelová a byl zde také pan Vespalec s prodejnou a opravnou elektrospotřebičů.

Ve vedlejším domě „U Klusáčků“ byl obchod Hercíkových. Zelenina, mléčné výrobky, drobné cukrovinky. Obsluhovala zde vždy usměvavá, různolící paní Hercíková. Chodívali jsme sem na jogurt, který byl tehdy ve skleničkách s pořádnou porcí dobrého džemu pod hliníkovým víčkem a s vynikající

chutí. Mléko se tehdy nalévalo z konví do přinesených bandasek nebo džbánek, na tvaroh jsme si nosili také nádoby. Igelit byl ještě absolutně neznámý. To byl poslední obchod před restaurací „U Slovana“.

Tato restaurace patřila právovárečným měšťanům, stejně jako pivovar. Měla také svoje „štangasty“, hráli zde karty, u piva přetřásali politické i místní zajímavosti. Nepamatuji se, že by se tu byl tenkrát někdo opil, že by vyvolal výtržnost. Hosté byli mimořádně ukáznění. V přízemí byl lokál s klenutým stropem, v místě setkání žeber klenutí podepřený pískovcovým válcovitým sloupem zažloutlým od nikotinu, a chráněným památkáři. Byla zde restaurace s výbornou kuchyní. V prvním patře byl sál s galerií, kde se pořádaly plesy, taneční hodiny, nejrůznější besídky a akademie, schůze spolků, promítaly se tu i filmy. Byla tam také umístěna promítací kabina. Na plátno se promítalo zezadu, neklamným znamením, že bude brzy zahájeno promítání, bylo namáčení plátna mokrou houbou (v sále všichni viděli podle tahů houby a ztmavlé plochy plátna, jak práce pokračuje, ale promítače za plátnem ze sálu vidět nemohli). Někdy promítal hodinář Jäger, s jehož dcerou jsem tenkrát kamarádila, a ten nám umožnil chodit zdarma za plátno, občas i na nepřístupné filmy. Domy byly přes jeviště tenkrát propojeny. Jeviště se šatnami pro herce i depositář ochotnického majetku byly ve vedlejší Klusáčkově domě. Jeviště i šatny sloužily však nejen ochotníkům. Při plesech zde sedávali hudebníci, konaly se zde i sokolské šibřinky s náročnou výzdobou, kterou vyráběli pořadatelé zdarma. Vedle tohoto hlavního sálu byla v prvním patře ještě další místnost zvaná „Beseda“. Zde byla zřizována šatna pro příchozí a často připravený bufet s občerstvením. Za domem v zahradě byla ještě zahradní restaurace s krytým kuželníkem. Pod vzrostlými listnáči se tu v létě ve stínu dobře povídalo, děti se zde proháněly, muži se věnovali kuželkám. A celý ten podnik vedla paní Motyčková se svými dcerami. Později převzala starost na svá bedra jedna z jejich dcer Boženka, provdaná Pátková.

Mezi popsanou restaurací a radnicí byl jediný dům, který neměl prodejnu, a to dům Losenických. Prodejnu zde zřídila polenská mlékárna teprve někdy ve čtyřicátých letech.

Vedle radnice byl z jedné strany rohu dům s prodejnou masa. Majitelem byl řezník Mrňák. Ve druhém rohovém domě prodejna nebyla. Byla zde však pojišťovna Slavie.

S tímto domem sousedil bezprostředně obchod Karla Vítka, řečeného „Hulán“. Ve stejném domě byla do přestěhování drogerie pana Jírů, o němž jsem se již zmínila v souvislosti s domem „U Rytířů“ („U Culků“).

Blok domů na horní straně náměstí protínala silnice, ve výšce asi 1. patra uzavřená dvěma oblouky brány. Oblouky vadily při průjezdu větších nákladních aut, a tak byly počátkem šedesátých let strženy.

Na rohu byla další hospoda, kterou vedl pan Motyčka. Sem se chodil hrát kulečník. V domě byl také obchod sedláře Filipenského, který pak celý objekt zakoupil.

Na protějším rohu brány byl obchod s potravinami a koloniálem pana Kuliča. Měl velký výběr čaje a kávy. Po jeho nečekané tragické smrti se do uvolněného krámu přestěhovala se svým obchodem mléka a mléčných výrobků paní Fialová. Dosud byla v úplně malém krámku se vchodem z uzounkého chodníku vedle silnice v „Horní bráně“.

Třetí velký pohostinský podnik na náměstí byl hotel a restaurace „U Zlaté hvězdy“, často nazývaný prostě „Hvězda“. A stejně jako „U Culků“ byl hotel celé léto obydlen „luffáky“ z velkých měst, kteří byli Polné dlouhé roky věrni nejen pro Polnou, kde se jim líbila hlavně příroda a prostředí, ale také kvůli cenám. Velkou zásluhu měli i majitelé hotelů svými perfektními a levnými službami, i svým přátelským vystupováním a pozorností k potřebám hostů. U „Hvězdy“ byl po paní Eisové hotelierem pan Koutný s pomalu narůstajícím bříškem, na němž se houpal silný zlatý řetěz od kapesních hodinek; myslím, že měl i těžké masivní prsteny. O hosty pečoval nejen prostřednictvím personálu, ale v čase potřeby obsluhoval v restauraci i osobně; nic nenechával náhodě a bez dozoru. Byl to hotelier starého ražení. K hotelu patřila také zahradní restaurace, umístěná na Vítkově zahradě ve Varhánkově ulici, tudíž až za silnicí. Zde byl vybudován parket pro tanec a občerstvení zajišťoval provizorní bufet.

Do horního rohu na této straně náměstí se vešel už jen dům pana Chlebečka s obchodem smíšeným zbožím. Druhou stranu tvořil dům řezníka Procházky, říkalo se tu i „V rohu“. Jeho uzenářské výrobky byly stejně kvalitní a vyhlášené v širokém okolí, jako cukrářské výrobky pana Hazuky. Zvláště Procházka šunka a párky se vozily po celá léta až do Prahy. Pan Procházka měl svoji prodejnu i v dnešním Havlíčkově Brodě. Vedle obchodu měl malou vinničku, kde prodával místní „honoraci“ speciální svačinky – šunku, teplé párky nebo tzv. nářez zároveň s vínem na zapití. Část domu pronajímal po mnoho let polenskému poštovnímu úřadu.

V sousedním domě, který patřil MUDr. Michálkovi, obchod nebyl, lékař zde měl pouze svoji ordinaci.

Pátým řezníkem „na rynku“ byl pan Kubíček. Ten byl v Polné rovněž považován za výborného výrobce masných specialit. S prodejnou bylo spojeno i pohostinství, kam se uchýlovala nejširší polenská i venkovská veřejnost na „gáblík“, i na něco pro zahřátí.

S řeznictvím sousedila lékárna „U Černého orla“. Byla výborně zařízena nejen nábytkem, ale i všemi ostatními předměty, takže když se později interier modernizoval, byl všechn její historický inventář včetně nábytku a lékárenských nádob přemístěn jako ucelený exponát do polenského muzea, kde je

znalci stále obdivován. Dokumentuje a podává ucelený obraz dřívější lékárenské péče.

A pak následoval znovu dům lékaře, MUDr. Tureckého. V něm byl, kromě jeho ordinace, obchod s metrovým textilem rodiny Dürheimovy, která patřila mezi polenskou židovskou komunitu, čítající v té době něco přes 80 členů. Také tato rodina, i s našimi dvěma kamarádkami, ztratila život v koncentračním táboře. Po jejich zatčení pracoval v obchodě pan Hlávka. Po skončení války zde opravoval elektrospotřebiče pan Cihlář.

V sousedním Pavlíčkově domě byly dvě prodejny. Jedna se zbožím smíšeným, ve druhé se prodávala jízdní kola a hospodářské stroje. Vedli je dva bratři Pavlíčkové. Po konfiskaci prodejen a zboží komunistickým režimem po roce 1948 si jeden z Pavlíčků část svého zboží uschoval. Byl zatčen a odsouzen na 20 let těžkého žaláře za „okrádání republiky“.

Vedlejší dům „U Gilbertů“ měla paní Kovářová. Zabývala se prodejem prádla, pletářského zboží, lehké konfekce i metráže. Nad obchodem byl v omítce čitelný nápis s firmou „Gilbert“. Z domu pocházel Ing. dr. Rudolf Gilbert, profesor na grafické škole v Praze, světově uznávaný soudní znalec v oboru filatelie a velký přítel muzejníka Břetislava Rérycha.

I na sousedním domě byla firma v omítce. Zde měl svoje tikavé království hodinář Gross. Snad všechny hodiny, které nabízel k prodeji, rytmicky tikaly stejně jako ty, které opravoval. Kromě všech hodin a hodinek měl ale v obchodě, hned za vchodem, velké akvárium se zlatými rybičkami, velkými závojnatkami a dalšími pestře vybarvenými rybičkami. Pohled na ně očaroval děti. Nejen ty, které byly s rodiči v obchodě, ale i nás, které jsme s nosem na skle dveří, život v akváriu tak hltavě pozorovaly.

Vedlejší dům patřil Občanské záložně. Úřední místnosti tohoto pátého peněžního ústavu v Polné se nacházely v prvním patře domu. Záložnu vedl pan Mikší. V přízemí měla obchod paní Burešová. Se svými dvěma dcerami zde prodávala textil. Pak si v místnostech zařídila obchod slečna Koumarová, později provdaná Erhartová; prodávala vlnu, přízi a galanterní zboží.

Následovala hlavní prodejna Lidového konzumu, kde kromě potravin se prodávalo i uhlí v malém – do pytle. V prvním patře byla Lidová záložna s vedoucím panem Zacharníkem. V přízemí byl i obchod pana Doška, opět s textilem.

V poměrně prostorném Dušátkově obchodě se u pultu vlevo prodávaly potraviny, u pultu vpravo cigarety, tabák a noviny. Byl zde velkoobchod, který tabákovými výrobky zásoboval menší trafiky ve městě i v okolí. Po zrušení této prodejny se zde pekly oplatky. Ještě později se zde vystřídalo železářství s textilem.

Dům Dušátkův sousedil s tiskárnou pana Zapletala. V tiskařské dílně se tisklo všechno možné – pozvánky, oznámení, letáky, plakáty, brožury a knížky. Kromě toho zde byla prodejna s knihami a hudebninami. Zapletalovi

se za protektorátu odstěhovali k synovi do Vysokého Mýta a tiskárnu i s obchodem převzal pan Pometlo. Později zde byla kancelář Uhelných skladů.

Další prodejnu, která voněla na dálku, bylo pekařství Nejedlých. Pan Nejedlý, jako jediný v Polné, vyráběl kromě běžného sortimentu slané, křupavé preclíky k pivu – ty pro tatínky – a nepřekonatelně sladké „brýle“ sypané krystalovým cukrem – ty pro děti. Paní Nejedlá mi zůstala v paměti jako šedivá, ale pohyblivá „myška“. Vždycky čistounká, vlídná, usměvavá, s krajkovým límečkem a čepečkem. Dům později koupil sklenář Barcal, který zde provozoval sklenářskou živnost až do smrti.

O dům dál byl malý Peřinův obchod. Prodával, kromě potravin, pro děti zajímavý sortiment. „Bruscukr“, sladké dřevo, svatojánský chléb, pendrek, cukrkandl (to možná jediný ve městě), měl i drobné hračky, např. práskací kuličky, „čerty“, které skákaly po zemi, když se jimi škrtilo o kámen, kvákací plechové žabičky, a podobné drobnosti pro radost dětem. Pan Peřina byl vážný pán, který trochu zadržával v řeči a měl hezkou černovlasou a okatou manželku, která v obchodě občas pomáhala.

Poslední v této řadě domů byl komunistický konzum se stejným sortimentem, jako ostatní potravinářské obchody. Pod ním se ulice stáčela ke hřbitovu.

Hned za rohem měla hospodu starší slečna Bartáková, říkalo se zde „U Měrinky“. Měla prý nejlepší pivo z celé Polné, vychlazené akorát. Prý tím, že měla výborný sklep a dokonale v čistotě udržované pивní trubky.

Po projití školskou bránou hned v prvním domě u silnice jsme minuli zelinářskou prodejnu Vackovu. Po odbočení ze silnice směrem k rybníku Špačáku stála hospoda „U Chlubnů“, kterou vedli Beranovi. Na její zahradě se konávaly různé slavnosti. Mně z té doby utkvěly v paměti pochopitelně nejvíce dětské dny, plné radostných aktivit dětí.

A pak už silnice vedla jen ke hřbitovu a ven z města.

Zmíním se tedy o obchodech mimo náměstí.

Proti chlapecké škole byl obchod – pekařství a krupařství Novákových. Pod „Rabínským pláckem“ měl živnost a prodejnu pekař Jozl.

Největší koncentrace, dá se říci „minikrámků“, byla v ulici Horní brány. Zde měl svoje království vetešník Balcar, švadlena Milfeítová, pan Fryšer zde prodával textil. Byl to taky jeden ze členů zdejší židovské obce, který skončil svůj život za války, jako skoro všichni polenští židé. Bylo zde i Vinklerovo vetešnictví, Kastlova prodejna všech možných kartáčů, které sám vyráběl, bylo zde i hokynářství paní Škoudlinové, které později převzala paní Pešáková. Ta později získala prodejnu zeleniny na horním konci této řady obchůdků po zelinářce Bernardové. Byla to obdivuhodná žena, které chyběla jedna ruka a ona dokázala s pahýlem po amputaci připravit a naplnit sáček svým zbožím.

V této řadě obchůdků prodával provazník Bureš své výrobky, koňský řezník svoje párky a vuřty, byla tu i trafika. To byl tak zhruba výčet krámků na levé straně uličky.

Vpravo byl obchod Kubů v domě „U Filipenských“ s nabídkou lihovin a kávy, měl zde prodejnu sedlář Filipenský, vedle prodával řezník Toman. S ním sousedil hokynář Niederle; jeho prodejnu později převzal pan Biňovec, který kromě smíšeného zboží si zavedl i prodej nejrůznějšího nádobí a průmyslového zboží.

Za malou zahrádkou, která přerušovala souvislou řadu domů, byl obchod rodiny Subertovy. Paní prodávala metrový textil a pan Subert obchodoval s osivem. Také oni i se svými třemi dětmi zahynuli v plynové komoře.

Přes úzkou uličku na rohu u vjezdu na Karlovo náměstí (židovské město) měl obchod pekař Náhlík. Na protějším rohu byl obchod klempíře a instalátéra pana Koudely, který zde prodával svoje výrobky. Jeho paní obchodovala též. Dle přání zákazníků, zvláště venkovských, zprostředkovávala vybavy do domácností většině bohatých venkovských nevěst. Pak už zde byl jen obchod Bartákův, kde se kupovaly výrobky z jeho cementárny.

Dál už obchody nebyly, takže unavený chodec by se mohl zastavit k občerstvení v blízkém Linhartově hostinci, odkud by oknem mohl vidět na protější straně křižovatky Fišarův obchod smíšeným zbožím a Vlachovo řeznictví. Kdo se pak vydal po levé straně ulice Palackého, minul Neuwirthovo pekařství, prošel kolem obchodu, kde své výpěstky nabízel zahradník Langmichl. Byl zde i smíšený obchod paní Hlávkové.

Vpravo nad Linhartovou hospodou měl živnost a obchod pekař Vítek a následovala hospoda „U Králů“. Měl zde výrobu také cukrář Šotola. A konec města byl u zájezdni hospody „Na Krajzontě“.

Zbývá ještě vzpomenout na Varhánkovu ulici, kde měl obchod koňský řezník Sedlák a směrem ke hřbitovu bylo velké zahradnictví pana Radouše.

Když už vzpomínám na tyhle staré časy, připomínám si, jak byly tenkrát obchody zajištěny proti pobertům. Ty starší měly dvoukřídlé dřevěné dveře jistěné kovovou petlicí a masivním visacím zámkem. Po otevření jsme viděli obě půlky dveří vyzdobené reklamou, a to nejen majitele obchodu, ale i dodavatelů, kteří reklamní předměty posílali zároveň se zbožím. Výkladní skříně byly dlouho proti dnešním skromňoučké, malé. Modernější obchody byly vybaveny plechovými stahovacími roletami. Ty byly na dolním konci opatřeny takovým očkem, do něž se zasunul háček na delší dřevěné rukojeti a roleta se s velkým lomozem stáhla až k podlaze. Zamykala se asi uprostřed své výšky zámkem krytým plechovou ochranou. Ještě modernější rolety už nebyly plechové, ale bylo to masivní kovové pletivo z velkých ok, které se také rolovalo.

A firemní tabule nad krámy informovaly veřejnost o předmětu obchodování i o jménu a příjmení majitele. Bylo to tak přehlednější a pro zákazníka jednodušší.

Moje vzpomínky jsou starší než 70 let. Možná jsem nenapsala všechno přesně, i když jsem si svoje vzpomínání osvěžovala dotazy a besedami s těmi, kteří jsou ještě mezi námi a byli tenkrát taky mladí. A všichni se podivujeme nad množstvím obchodů, kterými se živilo v tak malém městě tolik rodin. Byla to jiná doba, nároky na životní pohodlí byly nepoměrně menší a lidé skromnější.

A tak prosím o shovívavost, jestli jsem uvedla nějakou nepřesnost. Šlo mi o přibližný obrázek tehdejší Polné pro současnou mladou polenskou generaci. Pro naprosto přesná, historicky doložitelná fakta z této oblasti se těžko získávají doklady.

Poznámka redakce

Přehled obchodů v Polné z doby přibližně před 70 lety sepsaný Jaroslavou Hajnovou jsme porovnávali jednak s dobovými fotografiemi, jednak s informacemi v Lexikonu živností z roku 1925, obchodními doklady a účty a také s reklamou v dobovém tisku. Soupis je shodný a na údaje uvedené autorkou se lze spolehnout. Z hlediska vlastivědného bádání považujeme příspěvek za hodnotný.

*****

Milan Šup

Polenští ševci, koželuhové a kožešníci, II. část

O obuvníky, chcete-li ševce, neměla Polná, ani její blízké okolí, v minulosti nouzi. Převládala však nejvíce výroba obuvi po domácku. S určitou nadsázkou vzpomíná na toto období Rudolf Radouš, když ve svém rukopise uvádí, že v každém třetím domku v Polné bylo slyšet klepání obuvníka. Ve své podstatě přetrvávající cechovní organizace ševcovského řemesla byla i v Polné nahrazena manufakturou s určitou dělbou práce ve větších obuvnických dílnách a provozech. Průmyslovému rozvoji, kromě nedostatku kapitálu, brzdila ve městě i absence moderní energie pro pohon strojů a zařízení – elektřina. První proud mohly obuvnické podniky získat až po uvedení městské elektrárny do provozu, což bylo v roce 1912. Počátkem dvacátého století, po zániku podniků Amalie Baschové, A. Gschwinda, Zikmunda Waringera a později i vídeňské filiálky firmy Mattausch a Haneschka, vznikají v Polné větší obuvnické podniky Karla Taura, Františka Špinara a Adolfa Wollmanna, a menší provozy Obuvnického družstva, Jaroslava Zachárníka, Marie Šitavancové a firmy Beránek & Minář. Ve všech těchto podnicích šlo o výrobu obuvi v malých sériích nebo přímo o zakázkovou výrobu. Hromadné výrobě obuvi, která se uplatnila zejména u průkopníka tohoto způsobu výroby Tomáše Bati ve Zlíně, spojené s budováním rozsáhlé sítě prodejen (od roku 1920 měl své prodejny v Jihlavě a Německém Brodě, od roku 1928 i v Polné), měla negativní dopad na polenské obuvníky. Tvrdě pak výrobce obuvi zasáhla hospodářská krize ve třicátých letech minulého století, kdy byly nuceni

výrazně omezit výrobu a propustit své zaměstnance. Sedm obuvnických závodů v Polné propustilo téměř stovku obuvnických dělníků. Bez práce zůstalo v tomto, pro republiku nepříznivém, období tři sta polenských dělníků.

Hospodářská krize se projevila pochopitelně i na trhu s obuví. Na botách se šetřilo, nové se nekupovaly, a když to bylo nutné, tak jen ty nejlacinější „baťovky“. Na vesnici se chodilo bosky a boty se při cestě do kostela obouvaly až na začátku města. Děti chodily bosé od jara do zimy. Dokladem jsou školní fotografie prvňáčků i páťáků ze třicátých let minulého století před dívčí i chlapeckou školou. Těch obutých bylo málo a měly z toho dětský mindrák. Vyprávějte to dnes vnoučatům a pravnoučatům...

Koncem třicátých let se ekonomická situace zlepšila, k obnovení obuvnické výroby v dřívějším rozsahu však již nedošlo. Obuvnickému řemeslu vyučených pracovníků ubylo, o ševcovské řemeslo mezi mladými lidmi nebyl zájem. Okupace zbytku Čech a Moravy nacistickým Německem v roce 1939 a druhá světová válka spojená s naprostým nedostatkem surovin pro polenské obuvníky a násilné omezení výroby v podmínkách řízeného hospodářství vedly k dalšímu odchodu pracovníků z tohoto oboru. Po krátkém oživení výroby obuvi, zejména v podniku Adolfa Wollmanna, došlo po „vítězném únoru“ ke znárodnění i menších podniků, jejich násilnému začlenění do nově vytvářených národních podniků a družstev vzniklých mimo Polnou. Nově vzniklé organizace neměly zájem na dalším rozvoji výroby obuvi v polenských závodech, docházelo k jejímu postupnému omezování až po úplné zastavení. Nedostatek odborných pracovníků byl, do jisté míry, zástupným důvodem ke zrušení obuvnické výroby v Polné.

Od poloviny padesátých let dvacátého století, zřejmě navždy, utichlo ševcovské klepání v Polné a obuvnický verpánek se stal, obrazně řečeno, muzejním exponátem a svědkem zániku řemesla, které mělo ve městě početné zastoupení a dlouholetou tradici.

Pro obyvatele Polné budiž útěchou, že podle současné situace v kožedělném průmyslu, by rozvinutá obuvnická výroba nebyla pro město, jak se říká, to „pravé ořechové“.

Ševci se podíleli i na bohatém spolkovém životě ve městě. Dovedli se i patřičně veselit. Podle vyprávění pamětníků se v dobách monarchie v obuvnických dílnách při práci často zpívalo. Ve dnech svátečních se mnozí dovedli pořádně „rozšoupnout“ v místních hospůdkách s dobře známými následky a ševcovskými „modrými pondělky“, kdy verpánky zůstávaly opuštěné. Připomeňme si tuto dobu úryvkem z masopustní říkanky z Polska:

Švec po hrázi jede, ševcovka ho kleje,
co se to s ním přihodilo, co se to s ním děje...

V dobách sociálních nepokojů a nezaměstnanosti se stávali představitelé obuvnických dělníků mluvčími nespokojených občanů. V první polovině dvacátého století byli nejpočetnější sociální skupinou inklinující ke KSČ, což

se projevilo i ve výsledcích voleb do obecního zastupitelstva a parlamentních voleb.

Každý obuvník, každý obuvnický podnik se svým způsobem zapsal do historie města. Pokusme se ze zachovalých dokumentů jejich vlastní historii, kratší či delší, popsat. Poměrně málo poznatků je dnes o činnosti podniků Amalie Baschové, A. Gschwinda a Zikmunda Waringera. Díky nálezům dvou vázaných knih z činnosti firmy Mattausch a Haneschka, Radkem Bruknerem v hromadě starého papíru, bylo možné činnost tohoto podniku podrobněji popsat. Jistou vypovídací hodnotu o minulé době mají i dokumenty z pozůstalosti obuvnické rodiny Karla Taura, písemný záznam Bohuslava Wollmanna (syn Adolfa Wollmanna) o obuvnickém podniku jeho rodiny, publikace o Polné a samozřejmě historické dokumenty.

Družstvo obuvnických dělníků.

Obuvníci si počátkem dvacátého století založili vlastní družstvo. Jejich provozovna byla v místech dnešního Domu dětí a mládeže. Pokles prosperity menších obuvnických podniků počátkem dvacátých let minulého století se projevil sníženou poptávkou po výrobcích obuvnického družstva. Neutěšenou situací obuvnického dělnictva v tomto období se zabývalo i obecní zastupitelstvo města Polné. V měsíci květnu roku 1921 byla na pomoc nezaměstnaným poskytnuta záruka družstvu obuvnických dělníků pro poskytnutí půjčky na státní dodávku 800 párů bot. Z tohoto údaje si můžeme udělat určitou představu o výrobní kapacitě družstva. Na fotografii dílny obuvnického družstva z roku 1932 napočítáme šest zaměstnanců. Výroba se zde udržela až do roku 1942, kdy po zatčení a uvěznění několika členů družstva pro ilegální odbojovou činnost komunistické strany, byla výroba i opravy obuvi pozastaveny. Vedoucím družstva byl dlouhá léta Jindřich Pešák, s jehož jménem se setkáváme ve firmě Mattausch & Haneschka, později pracoval jako mistr v podniku Adolfa Wollmanna. Jindřich Pešák byl zakládajícím členem KSČ v Polné, v roce 1932 se jako člen městské rady za KSČ angažoval v akčním výboru nezaměstnaných za jejich požadavky. V době okupace nacistickým Německem bylo obuvnické družstvo jedním ze středisek odbojové činnosti komunistické strany, kde byly tištěny a odtud rozšiřovány protinacistické letáky. Za tuto činnost byl Pešák od 10. června 1941 do 30. srpna 1943 vězněn. V květnové revoluci se za KSČ znovu angažoval, stal se předsedou revolučního národního výboru a později poslancem Národního shromáždění za KSČ.

Činnost obuvnického družstva nebyla již po roce 1945 obnovena; snad to bylo částečně zaviněno i tím, že 9. května před polednem při náletu sovětských letadel na německou kolonu ustupující přes Polnou spadla jedna z bomb na objekty obuvnického družstva a výbuch je částečně poškodil. V místech chátrajících dřevěných stavení bývalého družstva byl v roce 1956 přestavbou zřízen Dům pionýrů a mládeže Valentina Induse.

pokračování příště

*****

Zrušení roboty na Polensku

V tomto příspěvku jsou uvedeny obce s převážně německy mluvícím obyvatelstvem. Tímto končí přehled obcí polenského soudního okresu a povinných osob velkostatku Polná-Přibyslav a špitálské nadace Jana Sezimy z Rochova s povinnostmi, která byla zapsána jako věčné břemeno do gruntovních knih. U těchto obcí se rovněž jedná o náhradu za potažní robotu s dvěma voly (oceněná $9 \frac{3}{4}$ kr. za den), s jedním volem ($6 \frac{2}{4}$ kr. za den) a peší robotou (5 kr. za den); dále úrok dle výměry orné půdy.

Střelecká (Deutsch Schützensdorf)

Wenzel Pokorný	čp. 1
Andreas Neuwirth	čp. 2
Wenzel Höfer	čp. 3
Jakob Polzer	čp. 4
Josef Fischer	čp. 6
Antonín Jarosch	čp. 7
Wenzel Stanzl	čp. 9
Mathyas Koukal	čp. 11
Josef Laštovička	čp. 12
Franz Prochaska	čp. 21
Wenzel Schlosnikl	čp. 25
Mathyas Schütz	čp. 26
Johan Fischer	čp. 36

Jistina výkupní 1531 zl. 15 kr.

Kamenná (Bergersdorf)

Johann Buczek	čp. 2
Mathyas Weister	čp. 3
Mathyas Tondl	čp. 5
Wenzl Řezník	čp. 6
Kamenná	
Johann Fischer	čp. 7
Josef Scheistal	čp. 9
Mathyas Altrichter	čp. 10
Jakob Weister	čp. 11

Dobronín (Dobrenz)

Jakob Konzbul	čp. 16
Wenzl Klement	čp. 26
Wenzl Morkus	čp. 27
Andreas Toscher	čp. 28

Jistina výkupní 665 zl. 45 kr.

Nové Dvory (Neuhof)

Mathyas a Kateř.. Kaspar	čp. 1
Andreas Smilovský	čp. 2
Josef a Marie Friedl	čp. 3
Matěj Friedl	čp. 7

Jistina výkupní 155 zl. 5 kr.

Dolní Věžnice (Unter Weznitz)

Kašpar Štohandl	čp. 3
Johann Wenzbauer	čp. 4
Martin Röhrich	čp. 6
Anton Benesch	čp. 7
Dolní Věžnice	
Andreas Neubauer	čp. 8
Mathyas Toman	čp. 9
Johan Zupnikl	čp. 10
Mathyas Čepl	čp. 11

Mathyas Pokoj	čp. 12	Josef Niedermertl	čp. 12
Johann Neubauer	čp. 13	Josef Gotzmann	čp. 13
Johann Müllet	čp. 16	Prokop Janko	čp. 18
Franz Prokesch	čp. 21	Martin Čepl	čp. 19
Mathyas Kreisel	čp. 14	Martin Wenzbauer	čp. 20
Wenzel Hondel	čp. 23	* Pavel Lang	čp. 23
Josef Altrichter	čp. 24	Martin Fitzek	čp. 24
Mathyas Tomann	čp. 26	Anton Musil	čp. 26
Martin Schwarrick	čp. 27	Martin Duschek	čp. 28
Mathyas Fischer	čp. 29	Lorenz Grödl	čp. 29
Adalbert Vomela	čp. 31	Anton Toman	čp. 31
Mathyas Locrar	čp. 37	+ Peter Laštovička	čp. 34
Wenzel Hondel	čp. 39	Martin Benesch	čp. 36
		Maria Langmichl	čp. 38
		Wenzl Grödl	čp. 39

Jistina výkupní 3123 zl. 5 kr.

Jistina výkupní 3213 zl. 45 kr.

Dodatek k obci Dolní Věžnice:

* privilegium rychtářské z r. 1778

+ Wenzel Laštovička – mlýn. (Povinnost úhrady pro panství dietrichštejské)
stálá činže 18 zl.

změnebné 1 zl. 45 ³/₄ kr.

celkem 19 zl. 45 ³/₄ kr. tato částka byla odepsána bez úhrady

.....

Upozornění.

Jako vhodnou doplňující pomůcku pro studium pozemkového uspořádání panství Polná-Příbrav ve II. polovině 18. století doporučujeme mapu panství z roku 1770. Na mapě jsou zakresleny nejen všechny obce, ale velmi podrobně cesty, dvory, rybníky, mlýny, valchy a hamry. Řada spojovacích cest, rybníků a usedlostí dnes již neexistuje. Klub Za historickou Polnou nechal zhotovit kopii této mapy; je volně v prodeji v knihkupectví Linda v Polné za pouhých 19,- Kč.

Jan Prchal

Václav Ignác Frey (250. výročí narození)

Narodil se 25. září 1752 v Polné, v rodině soukeníka. (Příjmení Frey se v Polné později objevuje v různých podobách - Fray, Frai...-, zda však jde o příslušníky původního soukenického rodu nevíme; avšak vzhledem k tomu, že se při zápisech jména často komolila (viz např. rod Poimonů – Poiman, Pojman, Pojmon, Pojmann atd.), můžeme pravděpodobnost, že dnešní Fraiové z Polné jsou potomky Freyů, připustit.)

V Jihlavě absolvoval jezuitské gymnázium s latinskou výukou a v Praze studoval teologii. V Polné působil jako kaplan v letech 1779-1784. V době svého nástupu byl v městě neutěšený stav ve školství. Do školy na

„Kaplace“ chodilo v roce 1780 na 180 žáků a vyučování se stalo ve stísněných podmínkách nevyhovujícím. Na tuto skutečnost Frey důrazně upozorňoval a po vleklých jednáních a přípravách se mu záměr - školu rozšířit - nakonec podařil. Za podpory polenského primátora Josefa Justa a vrchního ditrichštejnského panství Ondřeje Hitschmanna byla v přestavěné „Kaplace“ v roce 1783 otevřena trojtřídní škola „K. K. Polnaer Stadtschule“. Frey má také velkou zásluhu na zavedení povinné školní docházky v Polné. Za jeho působení v duchovní sféře došlo v Polné k několika změnám. Za zesnulého děkana Josefa Varhánka byl do Polné 3. února 1781 dosazen Jan Sitta z Německého Brodu. Ještě v tom roce byl do věže děkanského chrámu ulit pátý zvon ke cti sv. Václava, ale došlo ještě k další zásadní události, kterou polenští patrioti nenesli lehce: bylo zrušeno literátské bratrstvo – spolek zpěváků, chrámový sbor s velkou tradicí. Po dohodě vrchnosti, městských radních a církevní správy byl majetek literátů nakonec převeden na školní fond. Je pravděpodobné, že při jednáních, jak naložit s majetkem sboru, se angažoval také kaplan Frey. V roce 1784 byl Frey jmenován farářem ve Velké Losenici, kde působil až do smrti.

V. I. Frey se rovněž velmi zajímal o kulturní a hospodářské poměry v kraji. Při svém působení v losenické farnosti zde založil knihovnu a trvale usiloval o zvyšování gramotnosti věřících. Stal se oblíbeným a vyhledávaným kazatelem. V době, kdy spravoval svěřenou kolaturu, stoupl význam místní i okolních poutí, na kterých často kázal. S farníky z Polné byl v častém styku a dokonce ho v Losenici několikrát navštívili polenské delegace. Bohužel trpěl těžkou a vleklou záduchou a zemřel ve věku pouhých 39 let.

Na jeho počest zhotovil polenský malíř Karel Kasal v roce 1812 na přání kaplana Václava Michala Pešiny (v Polné působil v letech 1807-1814), pozdějšího kanovníka v chrámu sv. Víta v Praze, olejomalbu, představující komolý jehlancovitý náhrobní pomník s nápisem, který má zvěčnit Freyovy zásluhy o založení školy v Polné. Obraz je nyní součástí expozice *Staré polenské školy* Muzea Vysočiny.

Literatura:

Bohuslav Hladík, *Významné polenské osobnosti a rodáci*. In: *Polná 1242-1992*, Polná 1992, s. 199

Václav Němec, *Osudy lidí pod Peperkem*, Žďár nad Sázavou 1990, s. 83-88

Jan Prchal, *Dějiny Polné v datech*, rukopis

*****

Herma Köpernik-Kennel

Již více jak 5 let znám paní Hermu Köpernik-Kennel z Berlína.

Právě v těchto dnech dokončila svoji knihu s názvem *Kamenná*, odkud pochází příbuzenstvo jejího manžela. V současné době hledá pro svůj manuskript vydavatele. Kniha líčí formou faktografického románu o této obci na Polensku osudy jejich obyvatel v době protektorátu. Autorka popisuje příhody, které napsala na základě skutečných událostí. Jak sama říká, texty nemají být „jednobarevné“. Proto hledala věrohodné informace jak od Němců, tak i od českých obyvatel – pamětníků, kteří přicházeli s Němci do styku. Při její práci jí pomáhalo mnoho lidí, kterým by touto cestou chtěla poděkovat. Desítky hodin trávila v nejrůznějších archivech, aby své dílo vylíčila pravdivě a časově přesně. Kniha je napsána velmi čtivou formou a potěší každého, kdo se o tento druh literatury zajímá.

Herma Köpernik-Kennel napsala také román o rumunském disidentovi Radu Filipescovi v době, kdy žila v Bukurešti s manželem; ten zde pracoval v diplomatických službách. Román líčí napínavou formou protistátní činnost mladého Radu v tehdejší Rumunsku. Vyšel také v rumunském překladu. V roce 1998 byla kniha představena na mezinárodním knižním veletrhu v Bukurešti, kde byla vyznamenána cenou Gheoghe Ursu.

Z jejího pera pochází také 9 knih pro děti, které vyšly nákladem téměř 500 tisíc kusů a u malých čtenářů měly velký úspěch.

Velmi ráda též maluje. Její pohlednice pro UNICEF měly celosvětový úspěch a jejich motiv byl použit i na zdobení porcelánu. Čistý výtěžek z těchto pohlednic byl věnován dětem do rozvojových zemí (ukázka z její tvorby dole).

V Jihlavě vyšla v roce 2001 nákladem 2000 kusů další její pohlednice *Jihlavský haviřský průvod*, která je již téměř rozebrána.

Paní Herma Köpernik-Kennel miluje Polnou, zajímá se o dějiny města a obdivuje místní historické památky. Díky častým návštěvám Polné poznala dobře

nejen její nejbližší okolí, ale celou Vysočinu. Při své nedávné návštěvě řekla: „Polnou jsem si velmi oblíbila a našla jsem zde řadu dobrých přátel. Ráda se sem vracím za další inspirací i za odpočinkem. Ať vaše město dál vzkvétá a je chloubou celého kraje.“

Snad se jednou dočkáme překladu její knihy *Kamenná*, která v mnoha detailech dějově s Polnou i zdejšími obyvateli souvisí.